

Azərbaycan dili milli varlığın aynası, mənəvi dəyərlərin saxlancıdır

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 80 illik yubileyi təkcə elmi nailiyyətlərin yox, həm də milli ideya və mədəni yaddaşın təntənəsinə çevrildi. Prezident İlham Əliyevin bu tədbirdəki nitqi dövlətin elm siyasətinə strateji baxışla yanaşı, Azərbaycan dilinə dair dərin, fəlsəfi və eyni zamanda, vətəndaş məsuliyyətini səfərbər edən fikirləri ilə yadda qaldı. Bu çıxış bir daha göstərdi ki, dil, sadəcə, ünsiyyət vasitəsi deyil – milli varlığın mənəvi məkanı, düşüncənin, mədəniyyətin və elmin saxlancıdır.

Prezident nitqində bildirdi ki, Azərbaycan dili bu gün 50 milyondan artıq insan üçün ana dilidir. Bu ifadə, sadəcə fakt deyil, bir fəlsəfədir: dilin geniş coğrafiyası onun tarixi gücündən, xalqın isə mədəni dirənişindən xəbər verir. 50 milyon səs, milyonlarla ürək eyni melodiyada danışır, eyni dildə düşünür, eyni mənəvi dəyərləri ifadə edir. Bu, sırf statistik göstərici deyil, Azərbaycan dilinin mədəni güc xəritəsidir.

Dünyanın qloballaşma çağında dillərin assimilyasiyası, xüsusən də kiçik xalqların dillərinin “böyük dillər” qarşısında zəifləməsi artıq universal problemə çevrilib. Lakin Azərbaycan dili bu axına tabe olmur, çünki onun arxasında həm dövlət siyasəti, həm də xalq sevgisi dayanır. Prezidentin “Azərbaycan dilinin saflığının qorunması hər bir azərbaycanlının borcudur” fikri sadəcə çağırış deyil, sevginin dövlət səviyyəsində təsdiqidir.

Dil bir millətin düşüncə sistemidir. Onun saf qalması milli təfəkkürün qorunması deməkdir. İlham Əliyev çıxışında qeyd etdi ki, “Azərbaycan dili o qədər zəngindir ki, başqa dillərdən söz götürməyə ehtiyac yoxdur”. Bu fikir müasir dilçilikdə çox aktual olan bir məsələyə toxunur: qloballaşan informasiya mühitində dillərin yad təsirlərlə zənginləşməsi, əslində, dilin zənginləşməsi yox, onun öz nüvəsini itirməsi prosesidir.

Azərbaycan dili bu mənada təbiətən müdafiə qabiliyyətli dildir. Onun morfoloji strukturu, semantik elastikliyi və poetik tutumu imkan verir ki, istənilən yeni anlayış milli ifadə tərzində formalaşsın. Lakin bunun üçün təkcə dilçilər yox, ictimai fikir daşıyıcıları – müəllimlər, yazıçılar, jurnalistlər, siyasətçilər birgə məsuliyyət daşıyırlar. Prezident də bu məqamı vurğulayaraq dedi ki, dilin saflığının qorunması bütün cəmiyyətin işidir. Bu fikir, əslində, milli kimliyin sosial müqaviləsidir – hər kəs öz ana dilinə sahib çıxmaqla dövlətin ideoloji dayaqını gücləndirir.

Elmi baxımdan dilin saflığının qorunması həm normativ sabitlik, həm də mənəvi

vi davamlılıq deməkdir. Məsələn, son illər texnoloji terminlərin, informatikaya aid sözlərin çoxu olduğu kimi başqa dillərdən qəbul edilir. Amma Azərbaycan dilinin söz yaradıcılığı sistemi bu terminləri milliləşdirməyə imkan verir. Burada dövlətin və alimlərin rolu paralel şəkildə vacibdir. Akademiyamızın 80 illik yubileyində bu ideya xüsusi vurğulandı – elm yalnız texnoloji tərəqqi deyil, həm də milli dilin intellektual imkanlarının inkişafıdır.

Prezidentin dil haqqında çıxışı həm də bir növ dil fəlsəfəsidir. O, qeyd etdi ki, əgər biz dilimizi qorumasaq, onu saf və təmiz saxlamasaq, axırda onu itirə bilərik. Bu, sosiolinqvistik baxımdan son dərəcə real təhdidə işarədir. Dilin itirilməsi bir xalqın özünüifadə imkanının itirilməsidir. Bu səbəbdən Azərbaycan dövləti dil siyasətini sadəcə, tədris planlarının tərkib hissəsi kimi yox, milli təhlükəsizlik məsələsi kimi formalaşdırır.

Amma bu mübarizənin emosional tərəfi də var. Dil yalnız qanunla qorunmur, sevgi ilə yaşadılır. Hər bir ana, hər bir müəllim, hər bir jurnalist bu sevginin daşıyıcısıdır. Ana dilində düşünmək, yazmaq, sevmək və mübahisə etmək – bunlar dilin canlı qalmasının əlamətləridir. Elə Prezidentin “bizim dilimiz çox zəngindir” deməsi də həm elmi, həm də mənəvi bir cümlədir. Zənginlik burada leksik həcmə yox, dilin ifadə gücü, hiss və düşüncəni daşıma qabiliyyəti ilə ölçülür.

Dilin coğrafiyası da onun taleyini müəyyənləyir. Azərbaycan dili dünyanın müxtəlif ölkələrində milyonlarla insanın mədəni bağını təmin edən faktordur. Prezident “müxtəlif bölgələrdə yaşayan azərbaycanlıların dil vəziyyəti mütəmadi olaraq diqqət mərkəzində saxlanılır” deməklə bu məqamı təsdiqləyir.

Dil diasporun yaddaş xəritəsidir; o, insanları məkandan asılı olmayaraq milli kimliklə birləşdirir. Bu baxımdan, Azərbaycan dilinə qayğı həm milli siyasət, həm də mənəvi borcdur. Elm, təhsil, media və gündəlik həyat bu borcun icra meydanıdır. Bu gün sosial şəbəkələrdə, xəbər portallarında, televiziya istifadə olunan dil təkcə informasiyanı ötürmür – milli estetik zövqü, nitq mədəniyyətini formalaşdırır. Prezidentin “əgər dilimizdə gözəl, köhnə bir söz varsa, onu başqa dildən gətirilən sözlə əvəz etmək səhvdir, bəzən də təxribətdir” fikri bu məqamda aktuallaşır. Bu, sadəcə dilçilik məsələsi deyil, mənəvi intizamın tələbi kimi səslənir.

Azərbaycan dilinin inkişafı yalnız keçmişin qorunması deyil, gələcəyin formalaşdırılmasıdır. Akademiyamızın 80 illiyi məhz bu baxımdan simvolik hadisədir: elm institutunun yubileyi dilin intellektual sərhədlərinin genişlənməsi deməkdir. Elmi mətnlərin, dissertasiyaların, dərslərin Azərbaycan dilində yazılması həm də milli elmin düşüncə dilini yaratmaq deməkdir.

Bu gün Azərbaycan dili elmin, texnologiyanın, ədəbiyyatın, diplomatiyanın dilidir. Onun dinamikası təkcə daxili qanunlarla yox, dövlətin siyasi iradəsi və cəmiyyətin mədəni enerjisi ilə formalaşır. Prezident İlham Əliyevin nitqi bu harmoniyanın bariz nümunəsidir – elmi düşüncə ilə milli duyğunu, dövlət baxışı ilə vətəndaş məsuliyyətini birləşdirən manifestdir.

Dilimiz keçmişin yadigarı, gələcəyin zamanətidir. Onun saflığına, zənginliyinə, ahənginə sahib çıxmaq millətin özünə hörməti deməkdir. Azərbaycan dilinin hər sözü bu xalqın tarixinin, ağrısının, sevinci və qürurunun daşıyıcısıdır. Ona görə də dilimizi qorumaq özümüzü qorumaqdır. Bu mənada, Prezidentin nitqində səslənən ideya XXI əsr Azərbaycanının mədəni strategiyasıdır.

Fəridə SƏFİYEVƏ,
filologiya üzrə elmlər doktoru,
professor